

Irati Majuelo Itoiz

LITERATURA KRITIKARIA

LITERATURA, HERRIA ULERTZEKO

“Txiki-txikitatik liburutegiko karneta eduki eta liburu guztiak jaten zituen ume handitu bat naiz, orain ere liburu asko irakurri eta horiei buruzko iritzia ematen duena. Itzulpengintzan hasi eta literaturaren teoritik pasata euskal literatura ikertzen bukatu duen iruindarra. Kritikagintzak balio dit gure literatura ulertzeko, gure kultura ulertzeko, eta ondorioz, baita gure herria ulertzeko ere”.

“Kritikariaren figura lotzen dugu egia absolutuak dituen intelektualarekin; mito hori deseraiki behar da”

Euskal literaturaren kritikagintzan aritzen da azkenaldian Irati Majuelo (Iruñea, 1993), bi astero, *Berriaren* orrietan. Baina aurretik ere bazuen euskal literatura aztergai, modu akademikoan. Doktore tesia ontzen ari da, hain justu, euskal literaturaren eta hiriaren arteko harremanaz. Bartzelonan ikasten ari zela piztu zitzaion kezka, hiriari buruzko ikasketak interesatu zitzaizkionean, baina berak euskal literaturaz zekizkienekin bat egiten ez zutela ikusterakoan. “Talka horretatik abiatu nintzen”.

✍ ANDER PEREZ 📷 JOSU SANTESTEBAN

Zer da zehazki ikertzen duzuna?

Euskal eleberrigintzak hiriarekin duen harremana, baina fokua jarrita gure literaturan hiria irudikatzeke agertu diren bide alternatibo batzuetan, ez dutenak jarraitzen hiriari buruzko literatura klasikoaren eredua. Hor badaude gako batzuk, gatazka batzuk, gure literatura definitzen dutenak.

Adibidez?

Iruditegi klasikoa estatu bateko hiri-buruan zentratzen da, metropolian, kosmopolita eta industrializatua, bere gatazka guztiekin. Baina bereziki begirada maskulino eta klase sozial altu batetik kontatua da, eta, askotan, gatazka duena landa eremuarekin. Iruditegi hori XIX. mende bukaerakoa da, eta gurean literatura urbanoa 60ko hamarkadatik aurrera garatzen da, eta horrek ja badakar-tza desberdintasun batzuk. Baina,

gainera, begiratu ditudan bide alternatibo horietan badaude begirada feministak, nazio zapalkuntza aintzat hartzen dutenak, landa eremuarekin bestelako lotura dutenak...

Aztergai izan dituzun liburuen artean, zeintzuk aipatuko zenituzke?

Oso esanguratsuak egiten zaizkit hasiera-hasierako pare bat liburu: *Egunero hasten delako* [Ramon Saizarbitoria] eta *Zergatik panpox* [Arantxa Urretabizkaia]. Literatura urbanoan gurean egon diren lehendabizikoe-takoak dira, eta emakumeak dira protagonista; horrek eragiten du hiriaren beste alderdi batzuk agertzea, eta eremu publiko eta pribatuaren arteko lotura oso sendoak agertzea.

Tesia bukatzeke izanagatik, atera dezakezu ondorioz dagoeneko?
Gurea, askotan, literatura atzeratu

"Bere burua zalantzan jartzen ez duen sistema literario batek ez du gauza esanguratsurik lortuko".

modura tratatu da, guztiz garatu gabea, literatura hiritarrak gabeko literatura gisara. Baina uste dut badaudela bide alternatiboa erakusten duten beste liburu batzuk ere. Hori aintzat hartuz gero, gure literaturaz dugun irudia berrirakurri daiteke. Eta alde horretatik uste dut interesgarria dela liburu hauei behatzea, bide alternatibo horiek aztertzea, sistema literario globalean egoteko beste modu bat erakusten dutelako, moderno eta hiritar izateko beste modu bat, beste literatura txikiei baliagarri zaiena.

Tesia egiten ari zinela agertu zitzaizun prentsan kritikari aritzeko aukera. Nola ikasten da kritikari izaten? Norbera egiten da, ala beste batek ematen dio zilegitasuna?

Uste dut denok dugula barruan kritika-ri txiki bat. Liburu bat irakurtzen duzunean zugar eragiten du, eta zerbait pentsatzen duzu. Eta kritika, oinarri-oinarrian, hori da. Nik, hasi nintzenean, ez nion nire buruari legitimaziorik ematen. Baina kritikariaren figura lotzen dugulako ere egia absolutuak dituen intelektualarekin, juzgatzen duena liburu bat ona edo txarra den. Mito hori deseraiki behar da. Kritikak egin ahal ikusi dut

nik ez dudala horrekin bat egiten. Kritikariak gehiago beharko luke liburuak begirada zorrotz batekin irakurtzen dituen irakurlea, oinarri teoriko batzuk izan ditzakeena –eta horiek zalantzan jartzeko prest dagoena–, baina azken finean iritzi subjektibo bat duena.

Gazte eta emakume izateak eragiten du kritikari gisara duzun autoritatean?

Autoritaterik daukadan ere ez dakit. Ez dut *feedback*-ik jasotzen, eta beraz, ez dakit autoritaterik dudana. Baina jaso dudana gutxietan nire posizioa zalantzan jartzeko izan da, eta uste dut horrek badiela harreman zuzena gaztea eta neska izatearekin.

Autozentsuratzeko joerarik izan duzu?

Saiatzen naiz ez egiten, baina noski, herri txiki batean bizi gara, eta elkar ezagutzen dugu, edo ezagutu dezakegu. Kontua da gure testuinguruan, hain zirkulu txikian, ez dakidala erabakitzen ahal duzun distantzia hori hartzea.

Onberegia izatea egotzi zaio euskal kritikagintzari, hain justu.

Baina askotan ulertu izan delako kritika oso gauza kategoriko eta maskulino gisa. Kritikaria da esaten duena liburu hau erosi behar duzun edo ez. Eta horrek eragiten du alde positiborantz, agian hainbestekoak ez diren gauza batzuk loriatzen, edo kontrara, idazleak *matxakatz*en, ez dakidana ez ote den gehiago kritikariaren egoa puzteko. Kritikari batek egin beharko lukeena da idazleak ze asmo eduki duen ikusi, nola eraiki dituen pertsonaiak, zer eragiten dion irakurleari... Kritika zorrotz batek, negatiboa izanda ere, eragin positiboa du. Beti ere jakinda kritikaria pertsona bat dela, iritzi bat duena, eta okertu daitekeela.

Baina hizkuntza gutxitu bateko literatura sistema batez ari garenez gero, mugatu zaitu kritika negatibo batek izan dezakeen eraginak?

Ez dakit hainbesterako eraginik dugun ere. Ez genduke hainbesteko beldurrik izan behar, zeren, ongi egina bada, kritika onerako izango da. Bere burua zalantzan jartzen ez duen sistema literario batek ez du gauza esanguratsurik lortuko. Baina faltan sumatzen ditut eztabaida eta iritzi trukerako espazioak. Horrek sistema literarioa elikatuko luke. ●